

## ИНТЕРЕСНО ФАКТОЛОГИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА СТРУКТУРНИТЕ ИЗМЕНЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ

Новата книга на ст. н. с. д-р Веселина Григорова е посветена на динамиката и особеностите на отраслово-структурните взаимодействия в българската икономика и на главните насоки на отрасловото реструктуриране у нас през периода 1991-2000 г.<sup>\*</sup> Целта е да се направи оценка на състоянието и тенденциите на икономическото развитие на страната ни от гледна точка на структурните изменения. Във връзка с това логиката на изложението е от общоикономическия към инпут-аутпут анализа; от общоотрасловия структурен анализ на икономиката към определяне на структурно-приоритетните отрасли в нея; от анализа на макроикономическите предпоставки за отраслово реструктуриране на икономиката към динамиката на конкретните отраслово-структурни изменения в нея.

Монографията е структурирана в две части. В първа глава е извършен общоикономически анализ на състоянието на българската икономика през разглеждания период. Във втора глава са представени резултатите от анализа на инпут-аутпут таблиците, отграничени са приоритетните отрасли в структурата на икономиката и тенденциите на отраслово-структурните изменения в нея. В заключението са представени основни изводи и препоръки за провежданата структурна реформа у нас.

Изследването се базира на богата по обем и състав информация при 27-отраслова дезагрегация на междуотрасловите балансови таблици. Фактологичните данни и резултати са представени в графики и таблици (42 на брой, от които 10 в приложение). Направени са сравнения със страни от Централна и Източна Европа, а по някои показатели - и с пазарно развити държави.

Анализът показва, че през първия подпериод на прехода структурните изменения са незначителни, а през втория започват да съзряват необходимите макроикономически предпоставки (финансови, материални, юридически и т.н.) за отраслово-структурни изменения.

Като главни лостове на структурната реформа са определени ускорената приватизацията, регулирането на пазарите, засилената конкуренция, нарастването на обема на инвестициите, увеличаването на кредитите за производствената сфера и др.

За комплексния анализ на производствената структура на икономиката се използват наблюдаваните от Националния статистически институт отраслови показатели брутна продукция, междинно потребление, брутна добавена стойност, износ и внос. Резултатите от анализа дават основание да се

---

<sup>\*</sup> Григорова, Веселина. Структурни изменения през периода на прехода към пазарна икономика. С., Сиела, 2002, 120 с.

отграничат два периода в структурните изменения: до 1995 г. и след това. Отрасловият анализ показва, че до 1995 г. с висок относителен дял се очертават жилищно-комунално стопанство, финанси, търговия, транспорт, а от промишлените отрасли - производството на електроенергия, каменовъглената, химическата, хранително-вкусовата (вкл. тютюневата) и леката промишленост. Формулиран е изводът, че през първите години на прехода акцентът в структурните изменения е главно върху обслужващите и ресурсните отрасли и някои традиционни отрасли на българската икономика. Доказано е също, че затихват много важни междуетраслови връзки като "химическа промишленост - растениевъдство", "хранително-вкусова промишленост - животновъдство" и др.

През втория подпериод (1996-2000 г.) с нарастващи относителни дялове и индекси на изменение на обема на продукцията са отграничени отраслите транспорт и съобщения, хотелиерство, бизнес-услуги, а с намаляващи – финанси, кредит и застраховка, търговия, селскостопански услуги и строителство. От индустрията това са леката промишленост (текстилна, трикотажна, шивашка, дърводобивна и дървопреработваща) и производството на електроенергия, газ и вода. С намаляващи индекси са съответно добивната, металургичната и полиграфическата промишленост.

Обобщена оценка за степента на изменения в икономическата структура през дадена година в сравнение с друга представя интегралният коефициент за структурни изменения. Общо взето, данните от анализите показват ниски темпове на структурните изменения през разглежданите преходен период и най-вече до 1995 г., а за някои отрасли като горско стопанство те са незначителни и през втория подпериод.

От цялостния отраслово-структурен анализ се установява, че на първите места в ранжирането по много от разглежданите народностопански и отраслови показатели са отраслите от сектор "Услуги". Развитието на услугите обаче е тясно свързано с реструктурирането на индустрията и селското стопанство. През последните години последното получава известен (макар и неголям) тласък в реструктурирането си, но индустрията все още изостава.

Макар и неявно формулирана в текста, изходната теза на авторката при оценка на тенденциите е, че всички отрасли трябва да претърпят структурни изменения (в случая – промени в дела им в икономиката на страната) в процеса на преход към пазарноориентирана икономика. От тази позиция в монографията е дефинирано становището, че структурният акцент в по-нататъшното развитие ще е върху индустрията и по-точно - върху машиностроителната, електротехническата и електронната промишленост (вкл. транспортното машиностроене) и химическата промишленост. През близките няколко години се очаква реструктуриране на отраслите както следва: от сектор "Услуги" – в отрасъл "Туризъм", "Транспорт и съобщения", "Бизнес-услуги"; от "Селско стопанство" – отрасъл "Растениевъдство"; от сектор "Индустрия" – в леката, хранително-вкусовата и химическата промишленост.

Интересно фактологично изследване на структурните изменения в България

От гледна точка на структурните изменения се установяват следните основни тенденции:

*първо*, в началото на прехода - "преместване" на приоритетите от индустриалния сектор към сектор "Услуги" и по-специално към услугите с инфраструктурен и с международен характер;

*второ*, в края на разглеждания период - структурно пренасочване от обслужващите към производствените и от замърсяващите към екологичните отрасли.

На много места В. Григорова остро поставя въпроса за необходимостта от разработване на научнообоснована стратегия за развитието на структурата на икономиката ни и за провеждането на рационална отраслово-структурна политика, стимулираща и насочваща към обективните приоритети на отрасловото реструктуриране и приоритетите с оглед екологичното развитие на страната и присъединяването ѝ към Европейския съюз. За постигането на тези цели се препоръчва използването на такива пазарни (индиректни) механизми като данъчни (например намаляване на данъка върху печалбата), кредитни, митнически облекчения, експортно-импортни квоти, преференции и др., в зависимост от спецификата на отрасъла, производството, продукцията и района.

В заключение е подчертано, че у нас структурните изменения през периода на преход се характеризират през първия подпериод (1991 – 1995 г.) със затихване в индустрията и селското стопанство и засилване в услугите, а през втория (1996 - 2000 г.) се наблюдава задържане на услугите на "гребена на структурната вълна" и постепенно издигане на селското стопанство към него. Изтъкната е необходимостта усилията вече да се насочат към развитие на индустрията и по-специално към производството на инвестиционни стоки, електротехническата и електронната промишленост, транспортното и селскостопанското машиностроене, както и към по-нататъшно развитие на леката и хранително-вкусовата промишленост, за които имаме опит, ресурси, вътрешни и международни пазари.

Резултатите от представеното монографично изследване могат да бъдат полезни за развитието на теорията на структурния анализ и за практиката на регулиране на отрасловите структурни изменения в българската икономика.

Ст. н. с. д-р Росица Чобанова